

УДК: 378.147

Горобець С.М.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної математики та інформатики Житомирського державного університету ім. Івана Франка;

Горобець О. В.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри екологічної безпеки та економіки природокористування Житомирського національного агроекологічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті порушується проблема формування інформаційно-пізнавального компонента професійної компетентності майбутніх економістів. Зазначений компонент представлений загальнонауковою ерудицією, знанням універсальних способів пізнання дійсності, обізнаністю в сфері гуманітарних, природничих дисциплін, фаховими знаннями в галузі економіки. На основі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду професійної підготовки економістів зроблено висновок про доцільність використання електронних освітніх ресурсів (ЕОР) у навчально-виховному процесі ВНЗ з метою формування інформаційно-пізнавального компонента професійної компетентності майбутніх економістів. З'ясовано, що до таких ЕОР можна віднести електронні підручники, мультимедійні навчальні курси, а також системи управління навчанням (LMS), які дозволяють організувати дистанційне навчання. Проаналізовано переваги і недоліки зазначених електронних освітніх ресурсів. Зроблено висновок, що перспективним напрямом підвищення рівня сформованості інформаційно-пізнавального компонента професійної компетентності майбутніх економістів є системи дистанційного навчання. Наведено інформацію щодо безкоштовних дистанційних курсів, розміщених у мережі інтернет, які можна рекомендувати для студентів, що здобувають освіту за економічними спеціальностями.

Ключові слова: професійна компетентність, інформаційно-пізнавальний компонент професійної компетентності майбутніх економістів, електронні освітні ресурси, LMS, дистанційні навчальні курси.

The article deals with the problem of formation of information-cognitive component of professional competence of the prospective economists. This component is represented by general scientific erudition, knowledge of universal methods of cognition of reality, awareness in the field of humanitarian, natural disciplines, professional knowledge in the field of economics. Based on the analysis of domestic and foreign experience of economists' professional training, it was concluded that the use of electronic educational resources (ESM) in the teaching and upbringing process of the university with the aim of forming an information-cognitive component of the professional competence of the prospective economists is made. It is established that such ESM can include electronic textbooks, multimedia training courses, as well as learning management systems (LMS), which allow for the organization of distance learning. The advantages and disadvantages of these electronic educational resources are analyzed. It is concluded that distance learning systems are a

promising direction for increasing the level of information-cognitive component of professional competence of the prospective economists. Information is provided about free distance courses posted on the Internet, which can be recommended for students who are educated in economic specialties.

Keywords: *professional competence, information-cognitive component of professional competence of the prospective economists, electronic educational resources, LMS, distance learning courses.*

В статье поднимается проблема формирования информационно-познавательного компонента профессиональной компетентности будущих экономистов. Указанный компонент представлен общенаучной эрудицией, знанием универсальных способов познания действительности, осведомленностью в области гуманитарных, естественных дисциплин, профессиональными знаниями в области экономики. На основе анализа отечественного и зарубежного опыта профессиональной подготовки экономистов сделан вывод о целесообразности использования электронных образовательных ресурсов (ЭОР) в учебно-воспитательном процессе ВУЗа с целью формирования информационно-познавательного компонента профессиональной компетентности будущих экономистов. Установлено, что к таким ЭОР можно отнести электронные учебники, мультимедийные учебные курсы, а также системы управления обучением (LMS), которые позволяют организовать дистанционное обучение. Проанализированы преимущества и недостатки указанных электронных образовательных ресурсов. Сделан вывод, что перспективным направлением повышения уровня сформированности информационно-познавательного компонента профессиональной компетентности будущих экономистов являются системы дистанционного обучения. Приведена информация о бесплатных дистанционных курсах, размещенных в сети интернет, которые можно рекомендовать для студентов, получающих образование по экономическим специальностям.

Ключевые слова: *профессиональная компетентность, информационно-познавательный компонент профессиональной компетентности будущих экономистов, электронные образовательные ресурсы, LMS, дистанционные учебные курсы.*

Актуальність дослідження. Сучасні складні соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні і світі, висувають перед вітчизняною вищою освітою завдання всебічної підготовки високопрофесійних фахівців у галузі економіки. З цією метою у процесі навчання студентів економічних спеціальностей у ВНЗ надзвичайно важливо сформувати у них інформаційно-пізнавальний компонент професійної компетентності, який представляє собою комплекс знань, необхідних для успішного виконання професійних завдань.

Зважаючи на те, що однією з особливостей професійної діяльності економістів є необхідність швидкої адаптації до динамічних економічних процесів, ВНЗ повинні готувати фахівців, здатних до самостійних дій та прийняття рішень в умовах невизначеності, готових до постійного саморозвитку і професійного вдосконалення, соціальної та професійної мобільності.

Виконання окреслених завдань потребує модернізації системи економічної освіти. Підготовку сучасного компетентного фахівця неможливо здійснювати, спираючись лише на традиційні методи організації навчання, тому одним із перспективних напрямків є впровадження у навчальний процес ВНЗ новітніх освітніх технологій. Зазначене зумовлює актуальність дослідження можливостей використання сучасних електронних освітніх ресурсів (ЕОР) для формування інформаційно-пізнавального компонента професійної компетентності майбутніх економістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей з використанням при цьому засобів ІКТ досліджували Н. Болюбаш, Є. Бенькович, Н. Іщук, Я. Галета, О. Кареліна, І. Клочко, Г. Кравчук, Т. Поясок, О. Юдіна та інші вітчизняні та зарубіжні науковці.

Численні дослідження присвячені формуванню важливих компонентів професійної компетентності майбутніх економістів, зокрема, комп'ютерної грамотності (А. Босва), інформаційних компетенцій (Н. Баловсяк, К. Кірей, М. Коляда, Є. Шевченко), ключових мовних компетенцій (З. Кажанова, О. Каменський), здатності щодо творчого вирішення фахових задач (О. Смілянець), розвитку пізнавальної активності студентів економічних спеціальностей (Т. Хоменко) тощо. Проте можливості ЕОР, які доцільно використовувати у процесі підготовки економістів, вивчені недостатньо.

Мета статті полягає у висвітленні ЕОР, які б сприяли ефективному формуванню інформаційно-пізнавального компонента професійної компетентності майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу. У наших попередніх дослідженнях було доведено, що процес становлення компетентного фахівця у своїх суттєвих рисах повинен бути особистісно спрямованим та орієнтованим на основні сфери реалізації особистості, а саме: сферу суб'єкта, взаємодії людини з іншими людьми, діяльності людини, пізнання [1]. З'ясовано також, що модель професійної компетентності являє собою систему дидактичних і виховних цілей і складається з чотирьох компонентів – мотиваційно-цільового, інформаційно-пізнавального, функціонально-практичного та саморегулятивно-рефлексивного [2].

Інформаційно-пізнавальний компонент представлений, насамперед, широкою загальнонауковою ерудицією, знанням універсальних способів пізнання дійсності, теоретико-методологічними знаннями в сфері гуманітарних, соціально-економічних, природничо-наукових дисциплін, фаховими знаннями в галузі економіки. Майбутній економіст має оволодіти не лише програмним навчальним матеріалом в галузі економіки, а й додатковими знаннями з суміжних наук, що підвищить рівень його загальної ерудиції та сприятиме зростанню його поінформованості у галузі економіки.

Таким чином, інформаційно-пізнавальний компонент є надзвичайно важливим у змістовій структурі професійної компетентності майбутнього економіста, оскільки представляє собою комплекс знань, необхідних для успішного виконання професійних завдань.

З метою формування зазначеного компонента доцільно використовувати навчальні та методичні матеріали, створені на основі інформаційно-комунікаційних технологій, – електронні освітні ресурси. Як зазначається в "Положенні про електронні освітні ресурси", під ЕОР розуміють навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами.

Про широке використання ІКТ та ЕОР у навчальному процесі ВНЗ свідчить і досвід професійної підготовки майбутніх економістів у зарубіжних країнах. Наприклад, у США відзначається високий рівень комп'ютеризації та інформатизації економічної освіти; професійна та практична спрямованість більшості дисциплін економічного циклу; реалізація принципу міждисциплінарної підготовки економістів та модульної побудови вивчення дисциплін; застосування інноваційних методів навчання; надання переваги індивідуальному навчанню студентів, самостійним видам навчально-пізнавальної діяльності; впровадження дистанційної форми навчання студентів. У країнах ЄС спостерігається тенденція до збільшення прикладної складової в змісті професійної підготовки майбутніх економістів, а також перехід до індивідуально-групових методів навчання з використанням дистанційних та інформаційних технологій [3, с. 64].

Узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду дозволяє з'ясувати, які саме ЕОР доцільно використовувати в процесі формування інформаційно-пізнавального компонента професійної компетентності майбутніх економістів. На нашу думку, до таких засобів можна віднести електронні підручники, мультимедійні навчальні курси, а також системи управління навчанням (англ. *LMS – Learning Management System*), які дозволяють організувати дистанційне навчання.

Спектр сучасних електронних підручників із економічних дисциплін досить широкий, проте значна їх кількість, по суті, є копіями звичайних підручників, представленими в електронному вигляді. Вони мають структуру, подібну до паперових підручників, і надають можливість здійснювати навігацію за допомогою системи посилань.

Прикладом таких електронних підручників з економіки є, зокрема, підручники і посібники, представлені в Електронній бібліотеці підручників [4], яка містить літературу з 31 економічної дисципліни; Електронній економічній бібліотеці [5], в якій розміщено не лише підручники, а й наукові статті з питань економіки, фінансів, оподаткування, міжнародної торгівлі, митної справи, інституційної економіки, менеджменту, маркетингу, економіко-математичного моделювання, причому література представлена на двох мовах (українській та російській); Фінансово-економічній енциклопедії [6], де представлені навчальні матеріали по 16 ключовим темам економіки (банківська система, грошова система, фінансова система та ін.); порталі "Все про маркетинг" [7] тощо.

Зазначені типи електронних підручників не передбачають інтерактивного діалогу із користувачем, тобто між студентом і програмною оболонкою такого підручника відсутній зворотній зв'язок. Це означає неможливість вибору тим, хто навчається, рівня складності та необхідного обсягу навчального матеріалу. Проте, крім недоліків, електронні підручники мають також певні переваги, до яких можна, зокрема, віднести: простоту та дешевизну їх створення, невибагливість до швидкодії комп'ютера. Важливо також відзначити, що такі електронні підручники є підґрунтям для створення бази знань з економічних дисциплін.

Порівняно з електронними підручниками, мультимедійні навчальні курси характеризуються активною взаємодією із користувачем. Студенти можуть самостійно вирішувати, в якому порядку виконувати завдання і яким шляхом слідувати у вивченні матеріалу в рамках мультимедійного продукту. Прикладом такого програмного забезпечення є, зокрема, "Відкриті курси бізнесу та економіки" [8], мультимедійний навчальний курс "Економіка підприємства" [9] та ін. У зазначених курсах використовуються можливості інтерактивної комп'ютерної графіки, що дозволяє збільшити наочність навчального матеріалу, а також система автоматизованого пошуку та електронні тести для перевірки якості опанування навчальним матеріалом.

Проте більшості мультимедійних навчальних курсів притаманні певні недоліки, зокрема, відсутність стандартизованого інтерфейсу, що потребує додаткових зусиль і витрат часу на формування у студентів навичок управління програмною оболонкою відповідного навчального засобу; складність сприйняття значних обсягів інформації з екрану монітора; висока вартість ліцензії на використання програмного продукту тощо.

Одним із надзвичайно перспективних напрямів щодо покращення загальної ерудиції, збільшення обізнаності у сфері гуманітарних та природничих дисциплін, поглиблення фахових економічних знань, а отже, підвищення рівня сформованості інформаційно-пізнавального компонента професійної компетентності майбутніх економістів, є системи дистанційного навчання. Серед найбільш поширених сучасних LMS-платформ, які дозволяють здійснювати дистанційне і змішане навчання, можна відзначити Moodle, Sakai, Edx, Coursesites, ATutor, NEO, Edmodo.

На даний час найбільш відомою та популярною в Україні є безкоштовна система Moodle. Навчальні курси, побудовані за допомогою цієї платформи, можуть містити будь-яку інформацію, яка може бути представлена у вигляді комп'ютерного файлу (текст, презентації, аудіо-, відеоінформацію, тестові завдання, довідники тощо). Викладач може обмежувати термін виконання контрольних робіт та тестів. Виконані завдання та результати тестування автоматично відсилаються на електронну скриньку викладачам курсів, які перевіряють їх, оцінюють і можуть коментувати.

Системи Sakai та Edx подібні за своїм функціоналом до Moodle та можуть бути встановлені на власному сервері навчального закладу. Такі системи дозволяють проводити спільні розробки, контролювати успішність студентів, створювати електронне портфоліо того, хто навчається.

Платформи ATutor, Coursesites, NEO, Edmodo надають можливість безкоштовної організації декількох навчальних курсів (наприклад, ATutor – трьох, а Coursesites – п'яти курсів для необмеженої кількості студентів). Для ВНЗ, які планують організувати дистанційне навчання з більшої кількості курсів, доведеться використовувати платні послуги від цих платформ. В залежності від тарифного плану розширюються можливості базових сервісів та надаються додаткові послуги, зокрема, збільшення дискового простору, подовження терміну зберігання повідомлень, можливість імпорту та експорту групових даних, можливість отримання статичних даних, звітності, сертифікатів тощо.

В табл. 1 наведено інформацію щодо безкоштовних дистанційних курсів, розміщених у мережі інтернет, які можна рекомендувати для студентів, що здобувають освіту за економічними спеціальностями.

Таблиця 1

Безкоштовні дистанційні курси

НАЗВА ТА АДРЕСА	ФОРМАТ	ОСНОВНІ ТЕМИ
Coursera https://www.coursera.org	курси, вебінари	науки, бізнес, особиста ефективність
LendWings http://lendwings.com	курси	бізнес, програмування, особиста ефективність
Prometheus https://prometheus.org.ua	курси, вебінари, тести	економіка, інтернет-технології, історія, громадянське суспільство
СДБО BUSINESSLEARNING.RU http://www.businesslearning.ru	текстові лекції, тести	наука, бізнес
Деловая среда http://school.dasreda.ru	курси, вебінари	бізнес
Інтернет проект Eduson https://www.eduson.tv	курси, презентації, відеолекції, кейси	бізнес, маркетинг, менеджмент, інтернет-маркетинг
Школа інтернет-маркетингу http://impro.pro	курси, презентації, відеолекції	інтернет-технології, інтернет-маркетинг

Висновок. Отже, висвітлені у статті ЕОР доцільно використовувати у процесі формування інформаційно-пізнавального компонента професійної компетентності майбутніх економістів. Найбільш перспективним є застосування дистанційних навчальних курсів, побудованих на базі LMS–платформ. Самостійна робота студентів з навчальним матеріалом дистанційних курсів сприяє формуванню у майбутніх економістів навичок самоорганізації, відповідальності, прагнення до саморозвитку та професійного вдосконалення.

Перспективами подальшого дослідження є розробка та впровадження у навчальний процес ВНЗ дистанційних навчальних курсів для підготовки майбутніх економістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горобець С. М. Теоретичні моделі компетенцій майбутніх економістів / С. М. Горобець // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – Вип. 25. – С. 156 – 158.
2. Горобець С. М. Змістова структура компетентності майбутніх економістів / С. М. Горобець // Тези XXXIV науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої Дню університету. – Житомир: ЖДТУ, 2009 – С. 122 – 123.
3. Поясок Т. Б. Особливості професійної підготовки фахівців з економіки в дальньому зарубіжжі / Т. Б. Поясок // Імідж сучасного педагога. – 2006. – № 9/10. – С.63 – 66.
4. Електронна бібліотека підручників. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentam.kiev.ua/>
5. Електронна економічна бібліотека. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lukyanenko.at.ua/>
6. Фінансово Економічна Енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mabico.ru/lib/>
7. Все про маркетинг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.marketing.spb.ru>

8. Открытые Курсы Бизнеса и Экономики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.college.ru/economics/index.html>

9. Экономика предприятия: Мультимедийный учебный курс. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://window.edu.ru/resource/957/64957>

10. Безкоштовні освітні програми та курси в мережі Інтернет для навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://samoosvita.in.ua/bezkoshtovni-osvitni-programy-ta-kursy-v-merezhi-internet-dlya-navchannya/>